

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
YVES BOT
της 5ης Δεκεμβρίου 2013¹

Υπόθεση C-539/12

Z. J. R. Lock
κατά
British Gas Trading Ltd κ.λπ.

[αίτηση του Employment Tribunal, Leicester (Ηνωμένο Βασίλειο) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Κοινωνική πολιτική — Οργάνωση του χρόνου εργασίας — Σύμβουλος πωλήσεων ο οποίος λαμβάνει βασικό μισθό και μηνιαίες προμήθειες βάσει του κύκλου εργασιών που πραγματοποιεί και του αριθμού των συναπτόμενων συμβάσεων πωλήσεως — Δικαίωμα λήψεως προμηθειών κατά τη διάρκεια της ετήσιας άδειας»

1. Τα προδικαστικά ερωτήματα του Employment Tribunal, Leicester (Ηνωμένο Βασίλειο), αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 7 της οδηγίας 2003/88/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας², το οποίο έχει ως εξής:

«Ετήσια άδεια

1. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να παρέχεται σε όλους τους εργαζομένους ετήσια άδεια μετ' αποδοχών διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων εβδομάδων, σύμφωνα με τους όρους που προβλέπουν οι εθνικές νομοθεσίες ή/και πρακτικές για την απόκτηση του σχετικού δικαιώματος και τη χορήγηση της άδειας.
2. Η ελάχιστη περίοδος ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών μπορεί να αντικαθίσταται από χρηματική αποζημίωση μόνον σε περίπτωση τερματισμού της εργασιακής σχέσης.»

2. Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του Z. J. R. Lock και του εργοδότη του, της British Gas Trading Ltd κ.λπ. (στο εξής: British Gas) σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού των αποδοχών που δικαιούται ο εν λόγω εργαζόμενος κατά τη διάρκεια της ετήσιας άδειάς του μετ' αποδοχών. Ειδικότερα, το ζήτημα που τίθεται στην υπό κρίση υπόθεση είναι αν, στην περίπτωση που οι αποδοχές ενός εργαζομένου αποτελούνται τόσο από σταθερό και όσο και από κυμαινόμενο τμήμα, το δεύτερο πρέπει να συμπεριλαμβάνεται στις αποδοχές που δικαιούται ο εργαζόμενος κατά την ετήσια άδειά του μετ' αποδοχών.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — ΕΕ L 299, σ. 9.

I – Τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

3. Ο Z. J. R. Lock εργάζεται από το 2010 έως σήμερα στην British Gas ως σύμβουλος πωλήσεων στην εσωτερική αγορά ενέργειας («Internal Energy Sales Consultant»). Η εργασία του συνίσταται στην προώθηση πωλήσεων ενεργειακών προϊόντων της British Gas σε πελάτες επιχειρήσεις.

4. Οι αποδοχές του καθορίζονται από δύο βασικά στοιχεία. Το πρώτο είναι ο βασικός μισθός και το δεύτερο είναι η προμήθεια επί των πωλήσεων.

5. Η προμήθεια καταβάλλεται, όπως και ο βασικός μισθός, μηνιαίως. Το ποσό της είναι κυμαινόμενο καθόσον υπολογίζεται βάσει των πωλήσεων που έχουν όντως πραγματοποιηθεί. Δεν εξαρτάται συνεπώς από τον χρόνο ενασχολήσεως του εργαζόμενου, αλλά από το αποτέλεσμα της εργασίας του, ήτοι από τον αριθμό και τον τύπο των νέων συμβάσεων που συνάπτει η British Gas. Η προμήθεια δεν καταβάλλεται όταν παρέχεται η εργασία για την οποία οφείλεται, αλλά αρκετές εβδομάδες ή μήνες μετά τη σύναψη των συμβάσεων πωλήσεως εκ μέρους της British Gas.

6. Ο Z. J. R. Lock ευρισκόταν σε ετήσια άδεια μετ' αποδοχών μεταξύ της 19ης Δεκεμβρίου 2011 και της 3ης Ιανουαρίου 2012.

7. Κατά την περίοδο της ετήσιας άδειας, οι αποδοχές του Z. J. R. Lock περιελάμβαναν τον βασικό του μισθό και προμήθεια που αφορούσε πωλήσεις προηγούμενων εβδομάδων. Κατά τη διάρκεια του κρίσιμου για την αξίωση του Z. J. R. Lock έτους, η μέση μηνιαία προμήθεια που του καταβαλλόταν ανερχόταν στο ποσό των 1 912,67 λιρών στερλινών (GBP). Τον μήνα κατά τη διάρκεια του οποίου έλαβε την ετήσια άδεια την οποία αφορά η αξίωσή του, του καταβλήθηκε προμήθεια ποσού 2 350,31 λιρών στερλινών. Του καταβλήθηκε, επίσης, ο βασικός του μηνιαίος μισθός ο οποίος ανερχόταν στο ποσό των 1 222,50 λιρών στερλινών³.

8. Δεδομένου ότι ο Z. J. R. Lock δεν παρείχε εργασία κατά τη διάρκεια της ετήσιας άδειάς του, δεν είχε τη δυνατότητα να πραγματοποιήσει νέες πωλήσεις ή να αναζητήσει νέες ευκαιρίες πωλήσεων κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής. Ως εκ τούτου, δεν είχε τη δυνατότητα να κερδίσει προμήθεια κατά τον χρόνο της ετήσιας άδειάς του. Ο Z. J. R. Lock, δεδομένου ότι το γεγονός αυτό είχε επίπτωση στον μισθό που έλαβε κατά τους μήνες μετά την ετήσια άδεια, αποφάσισε να ασκήσει αγωγή ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ζητώντας μη καταβληθείσες αποδοχές αδείας («holiday pay») για το χρονικό διάστημα από τις 19 Δεκεμβρίου 2011 ως τις 3 Ιανουαρίου 2012.

9. Το Employment Tribunal, Leicester, αποφάσισε όσον αφορά το αίτημα αυτό, να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Στην περίπτωση που:

- οι ετήσιες αποδοχές εργαζόμενου περιλαμβάνουν βασικό μισθό και προμήθεια η οποία καταβάλλεται βάσει όρου της συμβάσεως εργασίας·
- η προμήθεια καθορίζεται βάσει των πραγματοποιούμενων πωλήσεων και των συμβάσεων που συνάπτει ο εργοδότης ως αποτέλεσμα της εργασίας του εργαζόμενου·
- η προμήθεια καταβάλλεται εκ των υστέρων και το ποσό της για ορισμένη περίοδο αναφοράς κυμαίνεται ανάλογα με την αξία των πραγματοποιούμενων πωλήσεων και τις συμβάσεις που συνήφθησαν, καθώς και ανάλογα με τον χρόνο των πωλήσεων αυτών·

³ — Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι η προμήθεια αποτελεί περισσότερο από το 60% των συνολικών αποδοχών του Z. J. R. Lock.

- κατά το χρονικό διάστημα της ετήσιας άδειας, ο εργαζόμενος δεν παρέχει εργασία ώστε να δικαιούται της ανωτέρω προμήθειας και, ως εκ τούτου, δεν λαμβάνει προμήθεια όσον αφορά την περίοδο αυτή·
- κατά την περίοδο μισθοδοσίας που περιλαμβάνει χρονικό διάστημα ετήσιας άδειας, ο εργαζόμενος δικαιούται τον βασικό του μισθό ενώ συνεχίζεται η καταβολή σε αυτόν προμηθειών οι οποίες αφορούν προηγούμενο χρονικό διάστημα, και
- ο μέσος όρος του προερχόμενου από προμήθειες εισοδήματός του κατά τη διάρκεια του έτους είναι μικρότερος σε σχέση με εκείνον που θα προέκυπτε αν ο εργαζόμενος δεν είχε λάβει άδεια, επειδή, κατά τη διάρκεια της άδειας, δεν έχει παράσχει εργασία ώστε να έχει δικαίωμα προμήθειας,

επιβάλλει το άρθρο 7 της οδηγίας 93/104/ΕΚ, [του Συμβουλίου, της 23ης Νοεμβρίου 1993, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας (ΕΕ L 307, σ. 18)] όπως αντικαταστάθηκε από την οδηγία 2003/88[...], τη λήψη εκ μέρους του κράτους μέλους μέτρων προκειμένου να διασφαλιστεί ότι στον εργαζόμενο καταβάλλονται αποδοχές για τα χρονικά διαστήματα ετήσιας άδειάς του οι οποίες αντιστοιχούν στην προμήθεια που θα είχε αυτός κερδίσει κατά τον χρόνο αυτό της άδειας, αν δεν την είχε λάβει, καθώς και ο βασικός του μισθός;

- 2) Σε ποιες αρχές στηρίζεται η απάντηση στο πρώτο ερώτημα;
- 3) Εάν η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι καταφατική, ποιες είναι οι αρχές τις οποίες (ενδεχομένως) πρέπει να ακολουθούν τα κράτη μέλη για τον υπολογισμό του καταβλητέου στον εργαζόμενο ποσού το οποίο αντιστοιχεί στην προμήθεια την οποία αυτός θα κέρδιζε ή θα μπορούσε να έχει κερδίσει αν δεν είχε λάβει ετήσια άδεια;»

10. Οι αμφιβολίες που διατυπώνει το αιτούν δικαστήριο ως προς την ορθή ερμηνεία του άρθρου 7 της οδηγίας 2003/88 στην περίπτωση αποδοχών που αποτελούνται τόσο από σταθερό και όσο και από κυμαινόμενο τμήμα κατά τα φαινόμενα προκύπτουν ιδίως από την απόφαση του Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) της 27ης Νοεμβρίου 2002, Evans κατά Malley Organisation Ltd (T/A First Business Support)⁴. Ειδικότερα, σε περίπτωση ανάλογη της επίμαχης στην υπό κρίση υπόθεση, ο ενάγων εργαζόμενος είχε ισχυριστεί ότι οι αποδοχές αδειας του θα έπρεπε να είχαν υπολογιστεί με βάση το μέσο του εισοδήμα, περιλαμβάνοντας τόσο τον βασικό του μισθό όσο και τον μέσο όρο του εισοδήματός του από προμήθειες. Το Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) απέρριψε το επιχείρημα του εργαζόμενου. Έκρινε ότι οι αποδοχές του δεν διαφοροποιούνταν ανάλογα με την ποσοτική απόδοση της εργασίας του και ότι, ως εκ τούτου, είχε εφαρμογή το άρθρο 221, παράγραφος 2, του νόμου του 1996 περί των δικαιωμάτων των εργαζομένων (Employment Rights Act 1996)⁵. Κατά συνέπεια, το ως άνω δικαστήριο έκρινε ότι ο εργαζόμενος δικαιούνταν μόνο τον βασικό του μισθό κατά τη διάρκεια της ετήσιας άδειάς του και άρα δεν είχε δικαίωμα να λάβει ποσό αντίστοιχο προς το μέσο εισόδημά του από προμήθειες για τις περιόδους κατά τις οποίες ήταν σε ετήσια άδεια μετ' αποδοχών.

4 — [2002] EWCA Civ 1834.

5 — Η διάταξη αυτή προβλέπει ότι, «[μ]ε την επιφύλαξη του άρθρου 222, εφόσον οι αποδοχές του εργαζόμενου για κανονικό ωράριο εργασίας (είτε είναι ωριαίες, εβδομαδιαίες ή αφορούν άλλο χρονικό διάστημα) δεν κυμαίνονται ανάλογα με την ποσοτική απόδοση της εργασίας του κατά το χρονικό διάστημα αυτό, ως ποσό των εβδομαδιαίων αποδοχών νοείται το καταβαλλόμενο από τον εργοδότη ποσό βάσει της συμβάσεως εργασίας η οποία ισχύει κατά την ημερομηνία υπολογισμού, εφόσον ο εργαζόμενος εργαστεί το σύνολο των ωρών του εβδομαδιαίου ωραρίου εργασίας του».

II – Η ανάλυσή μου

11. Θα απαντήσω, κατ' αρχάς, το κύριο ερώτημα που είναι αν, σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, κατά την οποία οι αποδοχές που λαμβάνει ο εργαζόμενος περιλαμβάνουν, αφενός, βασικό μισθό και, αφετέρου, προμήθεια της οποίας το ποσό καθορίζεται βάσει των πραγματοποιούμενων πωλήσεων και των συμβάσεων που συνάπτει ο εργοδότης ως αποτέλεσμα της προσωπικής δραστηριότητας του εργαζομένου αυτού, το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/88 επιβάλλει να περιληφθεί η προμήθεια αυτή στον υπολογισμό των αποδοχών που οφείλονται στον εν λόγω εργαζόμενο για την περίοδο της ετήσιας άδειάς του μετ' αποδοχών.

12. Φρονώ ότι η αποτελεσματική προάσπιση του δικαιώματος σε ετήσια άδεια μετ' αποδοχών συνεπάγεται καταφατική απάντηση στο ερώτημα αυτό.

13. Υπενθυμίζω ότι, κατά πάγια νομολογία, το δικαίωμα κάθε εργαζομένου για ετήσια άδεια μετ' αποδοχών πρέπει να θεωρείται ως ιδιαίτερης σημασίας αρχή του κοινωνικού δικαίου της Ένωσης, από την οποία δεν χωρεί παρέκκλιση⁶. Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται εξάλλου ρητά στο άρθρο 31, παράγραφος 2, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁷.

14. Δεν αμφισβητείται ότι σκοπός του δικαιώματος ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών είναι να παράσχει στον εργαζόμενο τη δυνατότητα να αναπαυθεί και να έχει στη διάθεσή του χρονικό διάστημα χαλάρωσης και ψυχαγωγίας⁸.

15. Η καταβολή αποδοχών αδειάς που επιβάλλει το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88 αποσκοπεί στην παροχή προς τον εργαζόμενο της δυνατότητας να λάβει πράγματι την ετήσια άδεια που δικαιούται⁹.

16. Όπως διαπίστωσε το Δικαστήριο στην προπαρατεθείσα απόφαση Williams κ.λπ., το γράμμα του άρθρου 7 της οδηγίας 2003/88 δεν περιέχει κανένα ρητό ενδεικτικό στοιχείο σχετικά με τις αποδοχές που δικαιούται ο εργαζόμενος κατά τη διάρκεια της ετήσιας άδειάς του¹⁰.

17. Εναπόκειται, κατά συνέπεια, στο Δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία του δικαιώματος σε ετήσια άδεια μετ' αποδοχών και τον σκοπό του άρθρου 7 της οδηγίας 2003/88, να καθορίσει τι περιλαμβάνεται στις αποδοχές που δικαιούνται οι εργαζόμενοι κατά τις περιόδους ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών.

18. Το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να διευκρινίσει συναφώς ότι η φράση «ετήσια άδεια μετ' αποδοχών» του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88 σημαίνει ότι, κατά τη διάρκεια της «ετήσιας άδειας» κατά την έννοια της ίδιας οδηγίας πρέπει να συνεχίζεται η καταβολή αποδοχών και ότι, με άλλη διατύπωση, ο εργαζόμενος πρέπει να λαμβάνει τις τακτικές αποδοχές του γι' αυτήν την περίοδο αναπαύσεως¹¹.

19. Ειδικότερα, όπως έχει επισημάνει το Δικαστήριο, κατά την οδηγία 2003/88 το δικαίωμα ετήσιας άδειας και η καταβολή των αποδοχών που αντιστοιχούν σε αυτήν αποτελούν τις δύο όψεις ενός ενιαίου δικαιώματος. Ο σκοπός της υποχρέωσης καταβολής των αποδοχών ετήσιας άδειας έγκειται στο να εξασφαλίζεται στον εργαζόμενο, κατά τη διάρκεια της εν λόγω άδειας και όσον αφορά τις αποδοχές του, κατάσταση παρόμοια με εκείνη των περιόδων εργασίας του¹².

6 — Βλ., ιδίως, απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2012, C-282/10, Dominguez (σκέψη 16).

7 — Βλ., ιδίως, απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2011, C-155/10, Williams κ.λπ. (Συλλογή 2011, σ. I-8409, σκέψη 18).

8 — Βλ., ιδίως, απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2009, C-350/06 και C-520/06, Schultz-Hoff κ.λπ. (Συλλογή 2009, σ. I-179, σκέψη 25).

9 — Απόφαση της 16ης Μαρτίου 2006, C-131/04 και C-257/04, Robinson-Steele κ.λπ. (Συλλογή 2006, σ. I-2531, σκέψη 49).

10 — Προπαρατεθείσα απόφαση Williams κ.λπ. (σκέψη 17).

11 — Όπ.π. (σκέψη 19 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

12 — Όπ.π. (σκέψη 20 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

20. Το Δικαστήριο έχει κρίνει βάσει των ανωτέρω ότι οι αποδοχές που καταβάλλονται κατά τη διάρκεια της ετήσιας άδειας πρέπει καταρχήν να υπολογίζονται κατά τρόπο που να εξασφαλίζει την αντιστοιχία τους προς τις τακτικές αποδοχές που λαμβάνει ο εργαζόμενος. Εξ αυτού προκύπτει επίσης ότι καταβολή αποζημιώσεως, το ποσό της οποίας παρέχει απλώς στον εργαζόμενο τη δυνατότητα αποκλεισμού κάθε σημαντικού κινδύνου να μη χρησιμοποιήσει την άδειά του, δεν αρκεί για την ικανοποίηση των απαιτήσεων που επιβάλλει το δίκαιο της Ένωσης¹³.

21. Κατά το Δικαστήριο, στην περίπτωση που οι αποδοχές που λαμβάνει ο εργαζόμενος περιλαμβάνουν διάφορα στοιχεία, ο καθορισμός των τακτικών αυτών αποδοχών και, ως εκ τούτου, του ποσού που δικαιούται ο εν λόγω εργαζόμενος κατά τη διάρκεια της ετήσιας άδειας απαιτεί ειδική ανάλυση¹⁴.

22. Η κατάσταση επί της οποίας έκρινε το Δικαστήριο στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση Williams κ.λπ., αφορούσε χειριστές αεροσκαφών οι οποίοι ελάμβαναν αποδοχές αποτελούμενες από πάγιο ετήσιο ποσό και από κυμαινόμενα επιδόματα που συνδέονται με τον χρόνο πτήσεως και τον χρόνο παραμονής εκτός έδρας.

23. Το Δικαστήριο εξετάζοντας την ως άνω κατάσταση καθόρισε πλείονα κριτήρια βάσει των οποίων μπορεί να περιληφθεί ή να αποκλειστεί ορισμένο στοιχείο από τις αποδοχές που δικαιούται ο εργαζόμενος κατά τη διάρκεια της ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών.

24. Ο γενικός κανόνας που έθεσε το Δικαστήριο για τις αποδοχές που περιλαμβάνουν πλείονα στοιχεία είναι ότι, μολονότι η διάρθρωση των τακτικών αποδοχών εργαζομένου ρυθμίζεται, αυτή καθαυτή, από τις διατάξεις και τις πρακτικές που προβλέπει το δίκαιο των κρατών μελών, εντούτοις, η διάρθρωση αυτή δεν μπορεί να θίγει το δικαίωμα που έχει ο εργαζόμενος σε παρόμοιες οικονομικές συνθήκες κατά την περίοδο αναπαύσεως και ψυχαγωγίας, με αυτές που ισχύουν κατά τον χρόνο παροχής της εργασίας του¹⁵.

25. Εφαρμόζοντας τον γενικό αυτό κανόνα, το Δικαστήριο έκρινε ότι κάθε μειονέκτημα που συνδέεται εγγενώς με την εκτέλεση των καθηκόντων που αναλαμβάνει ο εργαζόμενος δυνάμει της συμβάσεως εργασίας και που αντισταθμίζεται με χρηματικό ποσό συνυπολογιζόμενο για τον καθορισμό των συνολικών αποδοχών του εργαζομένου, όπως είναι, στην περίπτωση των χειριστών αεροσκαφών, το επίδομα πτήσεως, κατ' ανάγκη αποτελεί τμήμα του ποσού που δικαιούται ο εργαζόμενος κατά τη διάρκεια της ετήσιας άδειάς του¹⁶.

26. Αντιθέτως, κατά το Δικαστήριο, τα στοιχεία των συνολικών αποδοχών του εργαζομένου που αφορούν αποκλειστικά την κάλυψη περιστασιακών ή πρόσθετων εξόδων στα οποία υποβάλλεται ο εργαζόμενος κατά την εκτέλεση των καθηκόντων που αναλαμβάνει δυνάμει της συμβάσεως εργασίας, όπως είναι οι δαπάνες που συνδέονται με τον χρόνο που οι χειριστές αεροσκαφών αναγκάζονται να παραμείνουν εκτός έδρας, δεν πρέπει να συνυπολογίζονται για τον καθορισμό των καταβλητέων αποδοχών ετήσιας άδειας¹⁷.

27. Ως εκ τούτου, η ύπαρξη εγγενούς σχέσεως μεταξύ των διαφόρων στοιχείων των συνολικών αποδοχών του εργαζομένου με την εκτέλεση καθηκόντων που αναλαμβάνει ο εργαζόμενος δυνάμει της συμβάσεως εργασίας είναι κατά τα φαινόμενα καθοριστικό κριτήριο για να περιληφθούν τα διάφορα αυτά στοιχεία στις αποδοχές που οφείλονται στον εργαζόμενο κατά τη διάρκεια της ετήσιας

13 — Όπ.π. (σκέψη 21).

14 — Όπ.π. (σκέψη 22).

15 — Όπ.π. (σκέψη 23).

16 — Όπ.π. (σκέψη 24).

17 — Όπ.π. (σκέψη 25).

άδειας μετ' αποδοχών. Τα διάφορα επιδόματα την καταβολή των οποίων μπορεί να διεκδικήσει ο εργαζόμενος κατά τη διάρκεια της ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών πρέπει συνεπώς όχι μόνο να συνδέονται άμεσα με την εκτέλεση καθηκόντων που ο εργαζόμενος αναλαμβάνει δυνάμει της συμβάσεως εργασίας, αλλά επίσης πρέπει να έχουν ορισμένο βαθμό σταθερότητας.

28. Η εκτίμηση της εγγενούς σχέσεως μεταξύ, αφενός, των διάφορων στοιχείων των συνολικών αποδοχών του εργαζομένου και, αφετέρου, της εκτέλεσής των καθηκόντων που ο εν λόγω εργαζόμενος αναλαμβάνει δυνάμει της συμβάσεως εργασίας πρέπει, κατά το Δικαστήριο να γίνεται βάσει μέσου όρου υπολογιζόμενου επί συγκεκριμένης περιόδου αναφοράς που κρίνεται αντιπροσωπευτική και υπό το πρίσμα της αρχής που απορρέει από την προπαρατεθείσα νομολογία, σύμφωνα με την οποία, κατά την οδηγία 2003/88, το δικαίωμα ετήσιας άδειας και η καταβολή των αποδοχών που αντιστοιχούν σε αυτή αποτελούν τις δύο όψεις ενός ενιαίου δικαιώματος¹⁸.

29. Το Δικαστήριο έχει προσθέσει στο κριτήριο αυτό της άμεσης σχέσεως άλλο ένα κριτήριο, παραπέμποντας στη νομολογία του σχετικά με τις αποδοχές των εγκύων εργαζομένων οι οποίες μετατίθενται προσωρινώς σε άλλη θέση εργασίας κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης ή απαλλάσσονται από την εργασία τους¹⁹. Συνεπώς, όλα τα στοιχεία που συνδέονται με το προσωπικό καθεστώς και την επαγγελματική θέση του εργαζόμενου πρέπει να διατηρούνται κατά τη διάρκεια της ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών του εν λόγω εργαζομένου²⁰. Μπορεί να πρόκειται, παραδείγματος χάριν, για επιδόματα σχετιζόμενα με την ιδιότητά του ως προϊσταμένου, την προϋπηρεσία του ή τα επαγγελματικά του προσόντα.

30. Υπό το πρίσμα της νομολογίας αυτής και των τάσεων σχετικά με τα κριτήρια που έχει θέσει έως σήμερα το Δικαστήριο, φρονώ ότι προμήθεια, όπως αυτή που λαμβάνει ο Z. J. R. Lock βάσει των συμβάσεων πωλήσεων που συνάπτει η British Gas ως αποτέλεσμα της προσωπικής του εργασίας, πρέπει να περιλαμβάνεται στις αποδοχές τις οποίες ο εργαζόμενος αυτός δικαιούται κατά τη διάρκεια της ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών.

31. Ειδικότερα, οι συγκεκριμένες προμήθειες σχετίζονται άμεσα με την εκτέλεση των συνήθων καθηκόντων που ο Z. J. R. Lock έχει αναλάβει δυνάμει της συμβάσεως εργασίας. Εξάλλου, οι προμήθειες αυτές αποτελούν όντως αποδοχές για εργασία που παρέχει προσωπικώς ο Z. J. R. Lock. Οι προμήθειες αυτές έχουν συνεπώς άμεση σχέση με την προσωπική δραστηριότητα του εργαζομένου αυτού στο πλαίσιο της επιχειρήσεως.

32. Επιπλέον, μολονότι το ποσό τους ενδέχεται να κυμαίνεται ανά μήνα, ανάλογα με τα αποτελέσματα της εργασίας του Z. J. R. Lock, οι προμήθειες αυτές έχουν εντούτοις σταθερότητα βάσει της οποίας μπορεί να γίνει δεκτό ότι αποτελούν μέρος των τακτικών αποδοχών του εργαζομένου αυτού. Με άλλη διατύπωση, αποτελούν σταθερό στοιχείο των αποδοχών του. Πράγματι, ένας σύμβουλος πωλήσεων που ασκεί με ικανοποιητικό τρόπο τα καθήκοντά του στη British Gas λαμβάνει μηνιαίως προμήθεια η οποία προσαυξάνει τον βασικό του μισθό.

33. Φρονώ, συνεπώς, ότι υφίσταται άμεση σχέση μεταξύ των προμηθειών που λαμβάνει σε μηνιαία βάση εργαζόμενος όπως ο Z. J. R. Lock και της ασκήσεως των καθηκόντων που έχει αναλάβει δυνάμει της συμβάσεως εργασίας. Αυτή η σχέση είναι κατά μείζονα λόγο άμεση δεδομένου ότι το ποσό των προμηθειών υπολογίζεται, εξ ορισμού, κατ' αναλογία των αποτελεσμάτων που επιτυγχάνει ο εργαζόμενος αυτός όσον αφορά τις συμβάσεις που συνάπτει η British Gas.

18 — Όπ.π. (σκέψη 26).

19 — Βλ., αντιστοίχως, αποφάσεις της 1ης Ιουλίου 2010, C-471/08, Parviainen (Συλλογή 2010, σ. I-6533), και C-194/08, Gassmayr (Συλλογή 2010, σ. I-6281).

20 — Προπαρατεθείσα απόφαση Williams κ.λπ. (σκέψη 28).

34. Κατά τη γνώμη μου, ο μη συνυπολογισμός των προμηθειών στις αποδοχές που οφείλονται στον εργαζόμενο για την ετήσια άδειά του μετ' αποδοχών μπορεί να τον αποτρέψει από την άσκηση του δικαιώματός του σε ετήσια άδεια μετ' αποδοχών, πράγμα που προσκρούει στον σκοπό του άρθρου 7 της οδηγίας 2003/88. Αυτό το αποτρεπτικό αποτέλεσμα είναι ακόμη πιο πιθανό σε κατάσταση όπως αυτή της κύριας δίκης, κατά την οποία η προμήθεια αντιστοιχεί κατά μέσο όρο σε ποσοστό άνω του 60 % των αποδοχών του Z. J. R. Lock.

35. Η αποδοχή τέτοιας λύσεως θα είχε ως αποτέλεσμα εργαζόμενος όπως ο Z. J. R. Lock, ο οποίος αποτρέπεται από την άσκηση του δικαιώματός του σε ετήσια άδεια μετ' αποδοχών και, άρα, συνεχίζει να εργάζεται, να λαμβάνει στην πράξη χρηματική αποζημίωση η οποία αντικαθιστά την ελάχιστη περίοδο άδειας μετ' αποδοχών, πράγμα που απαγορεύει αυστηρά το δικαίωμα της Ένωσης. Πράγματι, κατά το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88, η ελάχιστη περίοδος ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών μπορεί να αντικαθίσταται από χρηματική αποζημίωση μόνον σε περίπτωση λύσεως της εργασιακής σχέσεως²¹.

36. Η British Gas, για να αντικρούσει τον συνυπολογισμό προμηθειών όπως αυτές που λαμβάνει συνήθως ο Z. J. R. Lock στις αποδοχές που του οφείλονται κατά την ετήσια άδειά του μετ' αποδοχών, αμφισβητεί ότι ο μη συνυπολογισμός των προμηθειών αυτών έχει ως αποτέλεσμα να αποτρέπει τον εργαζόμενο από την άσκηση του δικαιώματός του σε ετήσια άδεια μετ' αποδοχών. Υποστηρίζει, ειδικότερα, ότι κατά τη διάρκεια της περιόδου ετήσιας άδειας, ο Z. J. R. Lock συνεχίζει να λαμβάνει αποδοχές αποτελούμενες τόσο από σταθερό όσο και από κυμαινόμενο τμήμα, επειδή η καταβολή της προμήθειας για πώληση που έχει συναφθεί σε προγενέστερο χρονικό σημείο μπορεί να γίνει κατά την περίοδο της ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών. Καθόσον κατά την περίοδο αυτή λαμβάνει πράγματι τις συνήθεις αποδοχές του, εργαζόμενος όπως ο Z. J. R. Lock δεν αποτρέπεται από την άσκηση του δικαιώματός του σε ετήσια άδεια μετ' αποδοχών.

37. Η επιχειρηματολογία αυτή ερείδεται επί εσφαλμένης προϋποθέσεως. Ομολογουμένως, κατά τα φαινόμενα, εργαζόμενος όπως ο Z. J. R. Lock μπορεί να λαμβάνει κατά τη διάρκεια της άδειάς του τις τακτικές αποδοχές του. Εντούτοις, η διαπίστωση αυτή ουδόλως εξαλείφει το αποτρεπτικό αποτέλεσμα της μη καταβολής προμήθειας για την περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας ο εργαζόμενος αυτός ασκεί το δικαίωμά του σε ετήσια άδεια μετ' αποδοχών.

38. Πράγματι, το σύστημα προμηθειών που εφαρμόζει η British Gas συνεπάγεται κατ' ανάγκην χρονική απόσταση μεταξύ του γενεσιουργού γεγονότος της προμήθειας —τις πραγματοποιούμενες πωλήσεις, τις συναπτόμενες συμβάσεις— και του χρόνου καταβολής της προμήθειας. Η χρονική αυτή απόσταση εξηγεί γιατί οι εργαζόμενοι ενδέχεται να λάβουν το κυμαινόμενο τμήμα των αποδοχών τους κατά τη διάρκεια της ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών. Εντούτοις, στην περίπτωση αυτή, το κυμαινόμενο αυτό τμήμα των αποδοχών δεν καταβάλλεται για την περίοδο άδειας, αλλά μόνο ως συνέπεια συμβάσεων που έχουν συναφθεί σε προγενέστερο χρόνο. Η μη καταβολή του κυμαινόμενου τμήματος των αποδοχών του εργαζόμενου για την περίοδο της ετήσιας άδειας θα έχει επίπτωση στο ύψος των αποδοχών που θα λάβει κατά τους μήνες που έπονται της περιόδου αυτής άδειας. Εργαζόμενος όπως ο Z. J. R. Lock θα βρίσκεται έτσι σε δυσμενέστερη θέση επειδή έλαβε ετήσια άδεια, σε σχέση με την κατάσταση στην οποία θα βρισκόταν αν είχε εργαστεί. Η άσκηση του δικαιώματός του σε ετήσια άδεια μετ' αποδοχών θα συνεπάγεται για αυτόν οικονομικό μειονέκτημα, ετεροχρονισμένο μεν, αλλά πραγματικό.

39. Ελλείψει συστήματος που να καθιστά δυνατή τη διατήρηση του κυμαινόμενου τμήματος των αποδοχών σε ορισμένο επίπεδο για την περίοδο της ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών, ενδέχεται συνεπώς να αποτραπεί η εκ μέρους του εργαζομένου αυτού άσκηση του δικαιώματός του σε τέτοια άδεια, λόγω της μείωσης των μελλοντικών του εισοδημάτων που μπορεί να προκαλέσει η παύση της δραστηριότητάς του.

21 — Βλ., ιδίως, προπαρατεθείσα απόφαση Robinson-Steele κ.λπ. (σκέψεις 60 και 61).

40. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η British Gas επισήμανε το γεγονός ότι, αφενός, για κάθε εργαζόμενο ορίζεται στόχος ετήσιου εισοδήματος με βάση τις προβλεπόμενες πωλήσεις και, αφετέρου, ότι ως προς τα ποσοστά προμηθειών που καταβάλλονται στους εργαζόμενους για τις πραγματοποιηθείσες πωλήσεις έχει ληφθεί ήδη υπόψη ότι αυτοί δεν θα έχουν τη δυνατότητα να κερδίσουν προμήθειες κατά τη διάρκεια της περιόδου ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών.

41. Τα δύο αυτά επιχειρήματα δεν μπορούν να θέσουν εν αμφιβόλω την ανάγκη να περιληφθούν οι προμήθειες στον υπολογισμό των αποδοχών που οφείλονται σε εργαζόμενο όπως ο Z. J. R. Lock για την περίοδο της ετήσιας άδειάς του μετ' αποδοχών.

42. Ειδικότερα, αφενός, ο καθορισμός στόχου ετήσιου εισοδήματος ανάλογα με την απόδοση του εργαζόμενου, ο οποίος είναι συνήθης στον εμπορικό τομέα, δεν ισοδυναμεί με καθορισμό, εκ των προτέρων, επιδόματος σταθερού ποσού το οποίο λαμβάνουν όλοι οι εργαζόμενοι ανεξαρτήτως των πωλήσεων που πραγματοποιούν. Ως εκ τούτου, δεν έχει νόημα να ζητηθεί από το Δικαστήριο στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως να εξετάσει κατά πόσον πρέπει να συνυπολογιστεί επίδομα τέτοιου τύπου στις αποδοχές τις οποίες δικαιούται εργαζόμενος όπως ο Z. J. R. Lock για την περίοδο της ετήσιας άδειάς του μετ' αποδοχών.

43. Αφετέρου, όσον αφορά το δεύτερο επιχείρημα που προέβαλε η British Gas, στηριζόμενο στον ισχυρισμό ότι η British Gas ελάμβανε υπόψη τις περιόδους ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών προκειμένου να καθορίσει το ποσοστό των προμηθειών, επισημαίνω, κατ' αρχάς, ότι τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο δεν καθιστούν δυνατό, κατά τη γνώμη μου, να αποδειχθεί ότι εργαζόμενος όπως ο Z. J. R. Lock έτυχε προσαυξήσεως του ποσοστού των προμηθειών η οποία σκοπό είχε να διασφαλίσει την καταβολή αποδοχών για την ετήσια άδειά του.

44. Στη συνέχεια, αμφιβάλλω αν το σύστημα αυτό είναι σύμφωνο με τα όσα έκρινε το Δικαστήριο με την προπαρατεθείσα απόφαση *Robinson-Steele* κ.λπ. Με την απόφαση αυτή το Δικαστήριο έθεσε εν αμφιβόλω την πρακτική των εργοδοτών να συμπεριλαμβάνουν την πληρωμή της ετήσιας άδειας στο ωρομίσθιο ή ημερομίσθιο των εργαζομένων (πρακτική καλούμενη «rolled-up holiday pay»). Ειδικότερα, το Δικαστήριο έκρινε ότι αντιτίθεται στο άρθρο 7 της οδηγίας 93/104 η δυνατότητα καταβολής των αποδοχών για την ελάχιστη περίοδο ετήσιας άδειας, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, τμηματικώς καθ' όλη την αντίστοιχη περίοδο ετήσιας εργασίας, μαζί δε με την καταβολή των αποδοχών για την παρεχόμενη εργασία, και όχι χωριστά για συγκεκριμένη περίοδο κατά την οποία ο εργαζόμενος λαμβάνει πράγματι την ετήσια άδειά του²². Η λύση αυτή στηρίζεται στον κανόνα που υπενθύμισα ανωτέρω ότι η ελάχιστη περίοδος ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών μπορεί να αντικαθίσταται από χρηματική αποζημίωση μόνον σε περίπτωση λύσεως της εργασιακής σχέσεως. Κατά το Δικαστήριο, σκοπός της απαγορεύσεως αυτής είναι να διασφαλίζεται ότι ο εργαζόμενος μπορεί υπό κανονικές συνθήκες να απολαύει αποτελεσματικής αναπαύσεως, χάριν αποτελεσματικής προστασίας της ασφάλειας και της υγείας του²³. Με άλλη διατύπωση, η απαγόρευση αυτή σκοπό έχει να διασφαλίσει ότι οι εργαζόμενοι θα λαμβάνουν πράγματι την ετήσια άδειά τους μετ' αποδοχών.

45. Υπό το πρίσμα της νομολογίας αυτής και εφόσον το επιχείρημα που προβάλλει η British Gas επί του σημείου αυτού δεν μπορεί να ελεγχθεί, σύστημα το οποίο συνίσταται στον συνυπολογισμό της πληρωμής της ετήσιας άδειας στα ποσοστά προμηθειών που καταβάλλονται στους εργαζόμενους δεν θα ήταν, κατά τη γνώμη μου, συμβατό με το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/88, καθόσον το άρθρο αυτό σκοπό έχει να κατοχυρώσει υπέρ των εργαζομένων δικαίωμα σε πραγματική ανάπαυση, δεδομένου ότι ενυπάρχει ο κίνδυνος το σύστημα αυτό να οδηγήσει σε καταστάσεις κατά τις οποίες οι εργαζόμενοι θα έχουν κίνητρο να μη λάβουν άδεια προκειμένου να αυξήσουν τις αποδοχές τους.

22 — Προπαρατεθείσα απόφαση *Robinson-Steele* κ.λπ. (σκέψη 63).

23 — Όπ.π. (σκέψη 60).

46. Για όλους αυτούς τους λόγους, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο αιτούν δικαστήριο ότι, σε περίπτωση, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, κατά την οποία οι αποδοχές που λαμβάνει ο εργαζόμενος περιλαμβάνουν, αφενός, βασικό μισθό και, αφετέρου, προμήθεια της οποίας το ποσό καθορίζεται βάσει των πραγματοποιούμενων πωλήσεων και των συμβάσεων που συνάπτει ο εργοδότης ως αποτέλεσμα της προσωπικής δραστηριότητας του εργαζομένου αυτού, το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/88 επιβάλλει να περιληφθεί η προμήθεια αυτή στον υπολογισμό των αποδοχών που οφείλονται στον εν λόγω εργαζόμενο για την περίοδο της ετήσιας άδειάς του μετ' αποδοχών.

47. Δεδομένης της απαντήσεως που προτείνω να δώσει το Δικαστήριο στο κύριο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου, πρέπει να εξεταστεί το τελευταίο ερώτημά του το οποίο αφορά, κατ' ουσίαν, τη μέθοδο και τους κανόνες βάσει των οποίων καθίσταται δυνατό να περιληφθούν οι προμήθειες στον υπολογισμό των αποδοχών που δικαιούται εργαζόμενος όπως ο Z. J. R. Lock κατά τη διάρκεια της ετήσιας άδειάς του μετ' αποδοχών.

48. Κατά τη γνώμη μου, εναπόκειται ακριβώς στο αιτούν δικαστήριο να προσδιορίσει τη μέθοδο και τους κανόνες που είναι πρόσφοροι για την επίτευξη του σκοπού του άρθρου 7 της οδηγίας 2003/88, αφενός, ερμηνεύοντας το εθνικό δίκαιο²⁴ κατά τρόπο σύμφωνο προς τον σκοπό αυτό και, αφετέρου, εμπνεόμενο από στοιχεία αντλούμενα από την πράξη ή από παρόμοιες καταστάσεις. Ανεξαρτήτως των συγκεκριμένων κανόνων που θα γίνουν δεκτοί, επισημαίνω απλώς ότι φρονώ ότι ο συνυπολογισμός του μέσου όρου των προμηθειών που έχει λάβει ο εργαζόμενος κατά τη διάρκεια αντιπροσωπευτικής περιόδου, παραδείγματος χάριν δώδεκα μηνών²⁵, αποτελεί πρόσφορη λύση.

III – Πρόταση

49. Λαμβανομένων υπόψη όλων των ανωτέρω στοιχείων, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Employment Tribunal, Leicester, την εξής απάντηση:

Σε περίπτωση, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, κατά την οποία οι αποδοχές που λαμβάνει ο εργαζόμενος περιλαμβάνουν, αφενός, βασικό μισθό και, αφετέρου, προμήθεια της οποίας το ποσό καθορίζεται βάσει των πραγματοποιούμενων πωλήσεων και των συμβάσεων που συνάπτει ο εργοδότης ως αποτέλεσμα της προσωπικής δραστηριότητας του εργαζομένου αυτού, το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/88/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας, επιβάλλει να περιληφθεί η προμήθεια αυτή στον υπολογισμό των αποδοχών που οφείλονται στον εν λόγω εργαζόμενο για την περίοδο της ετήσιας άδειάς του μετ' αποδοχών.

Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ερμηνεύσει το εθνικό δίκαιο κατά τρόπο ώστε να επιτευχθεί ο σκοπός που επιδιώκει το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/88.

24 — Πρόκειται, κυρίως, για το άρθρο 16 της κανονιστικής αποφάσεως του 1998 περί χρόνου εργασίας (Working Time Regulations 1998) το οποίο, στην παράγραφο του 2, παραπέμπει για τον καθορισμό του ποσού του εβδομαδιαίου μισθού στα άρθρα 221 έως 224 του νόμου του 1996 περί δικαιωμάτων των εργαζομένων.

25 — Παρατηρώ ως προς το σημείο αυτό ότι στην πολιτική για τις προμήθειες των εργαζομένων («Commissions Scheme») στην οποία ορίζονται οι αρχές και το καθεστώς καταβολής προμηθειών στο πλαίσιο της British Gas, προβλέπεται ότι, στην περίπτωση κατά την οποία σύμβουλος πωλήσεων λαμβάνει άδεια μητρότητας, πατρότητας ή υιοθεσίας, λαμβάνει για ορισμένα χρονικά διαστήματα ποσό προμηθειών που υπολογίζεται βάσει του μέσου όρου των προμηθειών που έχει κερδίσει κατά τους δώδεκα μήνες πριν από την έναρξη της άδειας.